

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ПРЕФІКСАЛЬНИХ ДІЄСЛІВ ПРОСТОРОВОГО ЗНАЧЕННЯ В ДАВНЬОГРЕЦЬКІЙ МОВІ НА ОСНОВІ БІОАДЕКВАТНОЇ МЕТОДИКИ

Визначено психолого-педагогічних особливостей навчання студентів-філологів на матеріалі префіксальних дієслів просторового значення в давньогрецькій мові та розробки методу навчання цих мовних одиниць на основі біоадекватної методики.

Ключові слова: префіксальні дієслова просторового значення, ноосфера, біоадекватна методика, педагогічна психологія.

Освіта як одна з основних складових державної структури України на сьогодні зазнає багатьох змін. Це зумовлено такими чинниками, як стрімкий розвиток технічних засобів, поява нових досліджень у педагогіці та психології, досягнення в багатьох інших сферах науки тощо.

Класичні мови по праву вважаються основою європейської цивілізації, адже саме вони зберегли для нас культурно-історичну спадщину розвитку людства від античності до нового часу. Давньогрецька та латинська мови є джерелом міжнародної лексики та наукової термінології. Знання класичних мов для більшості сучасних фахівців, насамперед медиків, юристів, політологів, педагогів, лінгвістів, біологів, теологів, філософів та інших, постає як невід'ємним професійно-орієнтованим, так і загальноосвітнім компонентом.

На жаль, необхідно констатувати, що за останні роки було здійснено дуже мало нових розробок у методиці викладання класичних мов взагалі і давньогрецької мови зокрема. Ситуація, що склалася, зумовлює актуальність переосмислення традиційної методики, що використовується у підготовці філологів-класиків, оскільки однією з найважливіших проблем сучасного навчання є узгодження його змісту та методів із прогресивним зростанням соціокультурних та інтелектуальних потреб особистості.

Відомо, що психологія навчання іноземних мов є ланкою, яка пов'язує між собою психологію та педагогіку, з одного боку, та методику викладання іноземних мов – з іншого. Загальна психологія сприяє культурному розвитку викладача іноземних мов у цілому, а психологія навчання іноземних мов допомагає йому усвідомити та організувати процес навчання [1]. Таким чином, ми не можемо не брати до уваги психологічні особливості викладання класичних мов при розробці методів їх навчання.

Педагогічна психологія тісно пов'язана з віковою, яка вивчає „вікову динаміку психіки людини, онтогенез психічних процесів і психоло-

гічних властивостей людини, що розвивається” [4, с. 53]. Оскільки загальна методика навчання базується на виконанні трьох завдань: кого, чому і як навчати, то, безсумнівно, нам необхідно враховувати вікові особливості реципієнта.

Говорячи про навчання у ВНЗ класичних мов узагалі і давньогрецької мови зокрема, ми маємо на увазі студентів-філологів віком 18–25 років, що відповідає скоріше початковій ланці дорослого віку, ніж заключній сходинці дитячого розвитку: „Важко уявити, що розвиток людини на початку дорослішання міг бути підпорядкованим закономірностям дитячого розвитку” [5, с. 124]. На відміну від усіх попередніх концепцій, де юність традиційно залишалася в межах дитячого віку, Л.С. Виготський уперше назвав її „початком зрілого життя”.

Такі дослідники, як Д.І. Фельдштейн [8], А.В. Зосімовський, Л.С. Виготський [5], зазначають, що в юнацькому віці основною у психічному й соціальному розвитку постає розвинена форма пізнавальної діяльності, яка активно сполучається зі суспільно-корисною працею, що має визначальне значення для вибору професії; складаються основні передумови для формування соціальної відповідальності як інтегральної якості особистості, що у свою чергу сприяє зміні мотивації навчальної діяльності та ставлення до набуття знань у юнаків і дівчат; і взагалі, студентство порівняно з іншими групами населення вирізняється найбільш високим рівнем освіти, пізнавальної мотивації, активним споживанням культури, гармонійним поєднанням інтелектуальної та соціальної зрілості [6, с. 108].

Отже, студент виступає в ролі суб'єкта навчальної діяльності зі свідомим розумінням процесу пізнання, ефективність якого необхідна для його особистісного становлення. Ця діяльність, перш за все, визначається мотивами. З них І.О. Зимня виділяє два основних – мотив досягнення і пізнавальний мотив [6, с. 108]. Останній є основою навчально-пізнавальної діяльності людини, що виникає в проблемній ситуації і розвивається під час правильної взаємодії студента і викладача.

Навчання іноземних мов взагалі та класичних мов зокрема базується на таких психологічних процесах, як відчуття та сприймання, увага, пам'ять, мислення, почуття та воля, уява і творчість, – це все складає когнітивну сферу особистості студента [1]. Усі ці процеси протікають у двох півкулях головного мозку: лівій і правій; як

відомо, ліва півкуля відповідає за логічне, раціональне, мислення, а права – за емоційні і творчі реакції. Оскільки людина – істота ідеальна та гармонійна (ми дотримуємось такої точки зору), то і в процесі навчання все також має протікати гармонійно, тобто мають бути задіяні як раціональні, так і емоційні складові. На сьогодні вже доведено, що значно ефективніший той процес навчання, який з обов'язку перетворюється на захоплююче спілкування, а урок (лекція, практичне заняття) базується на інтеграції та міжпредметних зв'язках.

У цій статті ми говоримо про особливості навчання давньогрецької мови студентів-філологів, а отже, необхідно зазначити, що специфікою цього навчання є те, що давньогрецька мова – не комунікативна, тобто „мертва”. Цією мовою не розмовляють, не пишуть, нею не перекладають, хоча на деяких internet-сайтах, наприклад www.lingvoforum.net, практикують переклад давньогрецькою деяких слів, фраз або речень, але це, звісно, поодинокий випадок. Давньогрецька сьогодні вивчається для того, щоб вміти читати, розуміти, перекладати, трактувати античні та візантійські тексти, адже вся сучасна культура та наука базується на фундаменті, „закладеному”, зокрема, давньогрецькою мовою.

Зупинимось на проблемі викладання давньогрецької мови на основі ноосферного методу навчання учбових дисциплін, який був розроблений Н.В. Масловою. „Цей метод утілює синтез космічного, біосферного, антропосферного і культурологічного аспектів особистісного розвитку” [2, с. 5]. Уже на початку ХХ століття В.І. Вернадський досліджує теорію біосфери про основні закони гармонійного розвитку всього живого на Землі, яка потім „переросла” в ствердження, що процес розвитку оточуючого середовища і суспільства стане нерозривним, біосфера перейде в сферу розуму, в ноосферу, коли розвиток планети буде направлятися силою розуму [3]. Сучасний світ потребує людину, не просто знаючу, а таку, яка розуміє і усвідомлює себе, суспільство, культуру як минулих епох, так і сьогодення. Отже, завданням освіти на сьогодні є не просто передати знання із голови викладача до студентської, а навчити мислити, знаходити шляхи розв'язання проблеми, творчо та екологічно підходити до процесу пізнання, виховати культуру, впевнену в собі особистість. Система освіти повинна стати інструментом реальної підготовки до життя та засвоєння передових технологій. Ідеалом виховання мислення на сучасному етапі постає цілісне сприйняття світу як природоодповідності або біологічну адекватність.

Біоадекватна методика навчання має на меті формування мислеобразу як одиниці знання

навчального предмета, помістити його в довгочасну пам'ять учня (студента) і навчити реципієнта користуватися новим мислеобразом, тобто творчо активізувати його і залучити до динамічного потоку постійно рухливих попередніх мислеобразів [2]. Студент не отримує інформацію в готовому вигляді, а сам створює її, спочатку у своїй уяві, а потім на папері. Асоціативне мислення – це природовідповідне мислення, яке необхідно залучати до процесу вивчення іноземних мов, давньогрецької зокрема, оскільки асоціація є найлегшим способом запам'ятовування.

Специфікою біоадекватної методики навчання є чергування активізації лівої і правої півкуль головного мозку, тобто релаксаційної та активної форм сприйняття та засвоєння навчальної інформації (Relaxation-action learning = REAL-методика). Як зазначалося вище, це необхідна умова для гармонійного розвитку особистості. REAL-методика реалізується у чотирьох етапах: сенсорно-моторному, символному, логічному та лінгвістичному [2, с. 9-10]. Вона дає можливість реалізації проблемного методу навчання через особистісно-орієнтований підхід до студента. Її застосування при навчанні граматики давньогрецької мови цілком логічне і здійсненне.

При вивченні сучасних західноєвропейських мов важливими видами мовленнєвої діяльності є як продуктивні, тобто говоріння та письмо, так і рецептивні – читання й аудіювання. Для вивчення ж давньогрецької мови основне рецептивне мовлення, а точніше – читання. Читання як вид мовленнєвої діяльності спирається, з одного боку, на зорове сприйняття графічних знаків мови, а з іншого – на логічне розуміння їх значення, інакше кажучи, на техніку читання і розуміння прочитаного. Взаємодія трьох компонентів – зорового образу одиниці мовлення, її кінестетичного образу та її значення – зумовлює вміння читати. Якщо людина добре володіє вмінням читати, то ланка промовляння може випадати, але в процесі навчання не можна ігнорувати другу ланку.

Особливості читання та перекладу давньогрецьких текстів були поетапно і фундаментально досліджені В.М. Шовковим. Він виділяє чотири етапи формування мовної, мовленнєвої та соціокультурної компетенції з давньогрецької мови студентів-філологів: перший етап – ознайомлювальний, другий етап – дотекстовий, третій етап – текстово-аналітичний, четвертий етап – текстово-синтетичний. Дослідник усебічно розглядає кожен з них, додаючи перелік вправ на тренування, аналіз, переклад і закріплення тих чи інших лексико-граматичних, синтаксичних, герменевтичних особливостей [9].

Оскільки студент уперше знайомиться з давньогрецькою мовою, вступивши до ВНЗ, то

його навчально-пізнавальна діяльність нагадує перші кроки дитини в оволодінні рідною мовою, різниця лише в тому, що для студента характерне свідоме сприйняття. Він за п'ять років проходить шлях від фонетики до синтаксису складного речення, а отже, абсолютно необхідне ефективне засвоєння граматики на початкових етапах для подальшого читання текстів.

Ведучи мову про навчання префіксальних дієслів просторового значення давньогрецької мови студентів-філологів, ми маємо на увазі розробку таких методів, які б забезпечили автоматичне розпізнавання студентами тих чи інших префіксальних дієслів, розуміння їх значення в залежності від форм та вміння перекладати, враховуючи позицію в тексті та контекст. В.М. Шовковий називає це дотекстовим читанням. Ми пропонуємо покласти в основу навчання таких граматичних явищ, як префіксальні дієслова просторового значення давньогрецької мови, етапи REAL-методики:

1. Презентація інформації: послідовне представлення 18 прийменників давньогрецької мови, що можуть виступати дієслівними префіксами просторового значення (*a)mfī, a)na, a)po, dia/, e)n, meta/, su/n* та інші), як предмета і його просторової ознаки. *a)mfī* – положення або рух навколо предмета, *a)na* – рух догори по відношенню до предмета, *a)po* – віддалення чи відділення від предмета, *dia/* – наскрізний рух (проникнення) через предмет, *e)n* – знаходження всередині чи рух всередину предмета, *meta/* – переміщення предмета, *su/n* – об'єднання, з'єднання із предметом.

2. Сприйняття учбового матеріалу: таке розташування предмета у просторі стає символом для форм дієслів з аналогічними префіксами. *'Amfibajnw* – „обходити, проходити, оточувати”; *#nab=llw* – „підкидати”; *#potlmmw* – „відрізати”; *diabajnw* – „проходити”; *bndejknumi* – „показувати, вказувати”; *metoiki/zw* – „переселяти”; *sumfvw* – „зрошувати, з'єднувати”.

3. Логічне осмислення і структурування інформації: закріпити образи предмета у просторі в пам'яті студентів, відповівши на запитання. Наприклад: *Префікс дієслова sup-* вказує на знаходження всередині предмета чи об'єднання із ним? *Префікс дієслова a)mfī-* вказує на віддалення чи положення навколо предмета? і т. д.

4. Графічне представлення в слові: записати у конспекті тему, приклади префіксів, їх значень, схематично зобразити предмет (бажано пов'язаний з елліністикою, наприклад, амфору) із можливим його розташуванням у просторі, навести приклади.

5. Архівування: формування навичок прак-

The article describes the psychological and educational features of teaching philology students

тичного використання отриманих знань через виконання вправ. Наприклад:

Вправа № 1. Виділіть префікс дієслова, визначте його значення та об'єднайте дієслова з однаковими значеннями в групі.

Вправа № 2. Об'єднайте подані префікси з дієсловами, перекладіть новоутворені форми. (Перевірте за словником).

Вправа № 3. Перекладіть словосполучення, виділяючи префікс дієслова і пояснюючи його значення.

Отже, навчання за біоадекватною методикою перспективне, цікаве і необхідне сучасному студенту в умовах ноосферної освіти. Окреслені нами шляхи її можливого застосування в навчанні префіксальних дієслів просторового значення давньогрецької мови можуть бути доповнені, більш ретельно досліджені та структуровані в наших подальших розвідках.

Література

1. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам / В.А. Артемов. – М. : 1-й МГПИ иностранных языков им. Мориса Тореза, 1966. – 432 с.
2. Биоадекватная методика преподавания / Н.В. Маслова, Н.В. Антоненко, М.В. Ульянова и др. – М. : Лидер-М, 2009. – 70 с.
3. Вернадский В. И. Химическое строение Биосферы Земли и ее окружения / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 2001. – 376 с.
4. Возрастная и педагогическая психология: учебник для студ. / В.В. Давыдов, Т.В. Драгунова, Л.Б. Ительсон ; ред. А.В. Петровский. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Просвещение, 1979. – 288 с.
5. Выготский Л.С. Проблемы возрастной периодизации детского развития / Л.С.Выготский // Вопросы психологии. – 1972. – № 2. – С. 114–124.
6. Зимняя И.А. Педагогическая психология / И.А. Зимняя. – М. : Логос, 2002. – 384 с.
7. Маслова Н.В. Ноосферное образование / Наталья Владимировна Маслова. – М., 1999. – 144 с.
8. Фельдштейн Д.И. Взаимосвязь возможностей образования и психологических закономерностей развития мотивационно-потребностной сферы личности // Проблемы мотивации общественно полезной деятельности школьников / отв. ред. Д.И.Фельдштейн. – М., 1984. – С.3–31.
9. Шовковий В.М. Герменевтичні основи навчання давньогрецької мови студентів-філологів : монографія / В.М. Шовковий. – К. : Видавничо-поліграфічний центр „Київський університет”, 2010. – 317 с.

Ancient Greek prefix verbs of spatial meaning and the development of the method of teaching these linguistic units, based on natural appropriate techniques.

Key words: *prefix verbs of spatial meaning, noosphere, natural appropriate technique, teaching psychology.*

Определены психолого-педагогические особенности обучения студентов-филологов на материале префиксальных глаголов пространственного значения в древнегреческом языке и разработки метода обучения этим языковым единицам на основе биоадекватной методики.

Ключевые слова: *префиксальные глаголы пространственного значения, ноосфера, биоадекватная методика, педагогическая психология.*